

**Závěrečná zpráva o hodnocení odborné činnosti
výzkumně-infrastrukturního pracoviště AV ČR
za období 2015–2019**

Název pracoviště: Knihovna AV ČR, v. v. i.

Kvalita a množství dosažených výsledků včetně jejich ohlasů
Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající
Komentář: <p>KNAV se člení do odborů a oddělení, logika a systém tohoto členění vychází ze zřizovací listiny a současně z vnitřní provázanosti procesů tvorby, správy, ochrany a zprostředkování obsahu fondů a služeb. Paralelně se v činnosti jednotlivých odborů a oddělení odrážejí aktuální trendy knihovních služeb, na jejichž rozvíjení a realizaci KNAV nejenom spolupracuje, ale v řadě ohledů či oblastí je i aktivně podněcuje. Po roce 2015 dochází v českém i celosvětovém kontextu k přesunu od masivní digitalizace ke kvalitativní digitalizaci, tj. na jedné straně k vytváření ucelených a logických souborů a na straně druhé k stavbě a vývoji softwarových nástrojů pro sofistikovanější práci s těmito zdroji. Tento pohyb je možné sledovat i v práci KNAV a v projektech, které byly na pracovišti v průběhu sledovaného období řešeny.</p> <p>Hodnocenými výstupy v rámci této kapitoly tak jsou jak obsahy (digitalizované soubory či vytváření dat), tak formy jejich zpřístupňování. Zajištění a správa dokumentů je na vysoké bezpečnostní úrovni a sleduje aktuální trendy pro zabezpečení obsahu digitalizovaných zdrojů a dat; obsah činností pro zajištění archivace svědčí o systémovém a zodpovědném přístupu pro dlouhodobé uchování a zpřístupnění digitalizovaného obsahu. Rozsah vlastní digitalizace dokládá setrvalé vysoké výkony oddělení digitalizace. Prostřednictvím Digitální knihovny je v současnosti zpřístupňováno 3.5 mil stran (ca. 230 titulů periodik a 5 tis. monografických publikací).</p> <p>Ke klíčovým nástrojům pro zpřístupňování digitalizovaného obsahu, který provozuje, popř. vyvíjí KNAV patří Česká digitální knihovna – národní agregátor, tj. celostní nástroj pro práci s digitálními knihovnami českých knihoven užívající systém Kramerius - kde KNAV spolupracuje s NK ČR a dalšími centrálními knihovnami ČR. Dalším hodnocenými nástroji, na jejichž etablování a vývoji se KAV podílí, patří provoz web archivu AV ČR, systém pro zpřístupnění digitalizovaného obsahu Kramerius, vývoj systému pro zpřístupnění digitalizovaných dokumentů ProArc. Pro vývoj či implementaci řady těchto nástrojů využívá KNAV prostředky získávané z různých národních i mezinárodních grantů, v jejichž získávání je velmi úspěšná.</p> <p>KNAV participovala i v tomto období na rozvoji centrální služby knihoven ČR – portálu Knihovny.cz. I touto spoluprací se KNAV podílí na plnění úkolů a zajištění cílů Koncepce rozvoje knihoven a tím Státní kulturní politiky. KNAV spolupracuje v síti veřejných, akademických a univerzitních knihoven, a to často v roli koordinátora či klíčové instituce pro rozvoji centrálních knihovních systémů. KNAV přispívá do klíčových národních databází: zejména do Souborného katalogu NK ČR a databáze ANL. O kompetencích zaměstnanců KNAV svědčí i např. resortem přijatá metodika akvizice v souvislosti s rostoucím portfoliem elektronických zdrojů, která má dopad na celý knihovní sektor</p>

v ČR. Z hlediska ukazatele počtu uživatelů dokládá KNAV trvale **rostoucí počty registrovaných čtenářů**, což představuje v kontextu nejenom knihoven v ČR opačný trend a svědčí o schopnosti zaměstnanců KNAV vycházet vstříc uživatelům a zajistit jim potřebný servis na vysoké úrovni.

O dosažených výsledcích, postupu prací, technologickém řešení a systémových aspektech digitalizace a zpracování fondů KNAV **pravidelně informuje** prostřednictvím publikací i na mezinárodních konferencích. V oblasti digitalizace a zpřístupnění jsou výrazné a uznávané **publikační a prezentační výstupy** spojeny především se jménem vedoucího OITD Ing. Martina Lhotáka, nepřehlédnutelný je výkon Odboru pro výzkum a vývoj (v oboru ceněné a často materiálově produktivní a metodologicky závazné publikace pocházejí jak od vedoucího odboru dr. Lenky Veselé, ale podobně zásadní příspěvky lze doložit i u Anežky Baďurové a Andrey Jelínkové). Za výrazný úspěch s velkým dosahem do odborné komunity je třeba označit zpřístupnění **Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků** do roku 1800. KNAV je v oblasti základního výzkumu a jeho zprostředkování aktivní i v pořádání oborových konferencí, a výsledky badatelského výzkumu popularizuje rovněž prostřednictvím výstav či speciálních map. Odbor vědy a výzkumu zajišťuje i vydávání oborově ceněného **recenzovaného časopisu** *Knihy a dějiny*.

Odbor informačných technológií a digitalizácie (OITD)

Hodnotící stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Na základě analýzy dostupných materiálů je možné konstatovat, že OITD je pracoviště, které v rámci KNAV je suverénne najviditeľnejšie a realizuje najväčšie množstvo výstupov a výsledkov – čo do počtu ale aj kvality. Tie možno vidieť najmä v portfóliu významných projektov, na ktorých OITD participuje, ale aj v projektoch, ktorých je OITD priamo iniciátor, v projektoch riešených na celoakademickej úrovni, národnej alebo medzinárodnej.

V odbornej knihovníckej obci, na národnej úrovni, majú aktivity a iniciatívy OITD vysoké renomé a dopad, ty presahujú aj hranice ČR. Z pohľadu AV ČR vidieť činnosť a aktivity OITD najmä v množstve a význame celoakademických úloh pre plnenie úloh súvisiacich z podporou výskumu, evidenciou výstupov výskumu, ich ukladáním, sprístupňovaním ale aj v podpore ich hodnotenia. Z pohľadu ohlasov máme k dispozícii aj dotazníkový výskum: *Využití odborných a infrastrukturních služeb Knihovny AV ČR, v. v. i., za období 2015–2019*, ktorý podporuje tvrdenie o tom, že všetky výstupy OITD majú v rámci AV ČR veľké využitie a aj spokojnosť s týmito službami a výstupmi je tiež na veľmi vysokej úrovni.

V rámci hodnotenia je potrebné oceniť schopnosť OITD hľadať finančné prostriedky na IT infraštruktúru, ktorá je do značnej miery financovaná vďaka zapájaniu sa do viacročných (domácich a zahraničných) programov a projektov ako napr. RghtLib, ArcLib, INDIHU, LINDAT/CLARIAH-CZ, Historická korespondence online apod.).

Ďalej je potrebné oceniť stratégiu OITD, ktorou sú IT inhouse riešenia, ako napríklad virtualizácia serverov, sietí apod. Výnimkou sú zrejme len robustnejšie systémy ako ASEP, Aleph a Clavius. Vidieť v tom snahu a maximálne šetrenie finančných prostriedkov AV ČR.

Personál OITD je školený, erudovaný a má 20 ročnú prac a zázemie v KNAV.

Odporúčania pre OITD: Je nesporné veľké množstvo celonárodných aktivít OITD a ich pozitívneho dopadu. V rámci služieb OITD existuje ale priestor aj pre ďalšie služby zamerané primárne a práve na podporu vedeckého ekosystému AV ČR, tj. služby, ktoré nájdu uplatnenie v každej organizácii AV ČR. Sem možno radiť rôzne nástroje na podporu otvorenej vedy a infraštruktúry ako napríklad podpora pre flexibilnú

a všestrannú pracú s výskumnými dátami, realizácia plánov súvisiacich s dátovým úložiskom a dlhodobou ochranou uložených dát, ale aj prípadnou analytikou nad uloženými dátami, ďalej napr. systém na tvorbu Data Management Plan, systémy na podporu publikovania OA, otvorené a zdieľané platformy, systémy, riešenia apod. Odporúčanie pre KNAV smerom na AV ČR spočíva aj v spolupráci na tvorbe politík, ktoré ukladajú povinnosť využívať služby a riešenia OITD, napríklad v ukladaní plných textov zamestnaneckých diel vedcov z AV ČR, resp. výskumných dát apod. Tieto povinnosti vychádzajú z princípu Open Access a princípov otvorenej vedy, ku ktorej sa AV ČR otvorene hlási. Sem patrí aj tvorba celkových inštitucionálnych politík AV ČR pre oblasť otvorenej vedy.

Odbor pro výzkum a vývoj (OVV)

Hodnotící stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Odbor vykonáva takový druh činností, které jsou kvalitativně i kvantitativně měřitelné. Současně také zpracovává a vyhodnocuje (vědecké) výsledky jiných akademických pracovišť, nebo zprostředkovává informace a obsahy dalších výsledků v oblasti VaV. Tomu odpovídá organizační stavba odboru, který je členěn v Knihovědné oddělení, Oddělení elektronických informačních zdrojů, Oddělení bibliometrie a scientometrie.

Srovnání publikačních výstupů odboru s minulým hodnotícím obdobím je možné jen orientačně, protože podkladem byla jen výběrová bibliografie, která ukazuje, že v kategorii monografií a kapitol v monografiích je výkon podobný 2/2, 12/11, produktivita v žánru studií byla snížena, naopak přibýly databáze a mapa, coby dílčí výstup z grantu. Každé pracoviště, které usiluje o systematický rozvoj, potřebuje být úspěšné v zisku grantové podpory. Nejvýznamnějším z hlediska finanční podpory a délky trvání je návazný projekt aplikovaného výzkumu NAKI (MK ČR) – „Knihověda.cz“. Další projekty přinesly výstupy kryté podporou akademické Strategie AV21, na jiných se odbor podílel spoluřešitelsky bez své vedoucí role. Nejproduktivnější ve výsledcích základního a aplikovaného výzkumu je z podstaty věci Knihovědné oddělení. Jemu nutno přičíst jako skutečnou mimořádnou zásluhu kvitovanou odbornou obcí, že v souladu s doporučením z minulého hodnocení činnosti (2010-2014) byla zpřístupněna Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků do roku 1800 s kompletní produkcí českých a moravských tiskařů, což v provázání s bibliografií klementinského Knihopisu je skutečně mimořádná věc pro odbornou veřejnost. Svědčí to o soustavné práci v rámci projektu Knihověda, který nemá v ČR obdoby. Škoda, že je časově v předmětu ohraničen a coby infrastrukturní podpora nemůže sloužit i dalším badatelským komunitám pro 19. a 20. století.

Rovněž ve srovnání s minulým hodnotícím obdobím se výsledky práce odboru více objevily před zraky zahraniční odborné veřejnosti. Dělo se tak prostřednictvím přednášek především knihovědců na zahraničních konferencích (7) a cizojazyčnými publikačními výstupy (1 monografie, 6 studií). Ohlas a výsledky práce pomáhají v zahraničí sdělovat a šířit také osobní kontakty a vztahové vazby tvořené v rámci zahraničních stáží a výzkumných pobytů. V této roli se uplatnili čtyři pracovníci odboru. Jednoznačně nejzřetelnější zahraniční renomé přinesl odboru projekt „Švédská knižní kořist“ v rámci Strategie AV21 věnovaný dokumentaci knih české, moravské a slezské provenience v zahraničních a domácích knihovnách.

Pohled na pracoviště odboru z hlediska jeho úspěchu v projektové dotační podpoře především v aplikované sféře by neměl zakrýt výsledky základního výzkumu, které jsou pro každou vědeckou skupinu dlouhodobým tmelem její osobnostní integrity a skupinového výzkumného programu. V tom je odbor mimořádně semknutý a kontinuální díky dlouhodobé orientaci na výzkum starší knižní kultury do 1800 a díky minimální fluktuaci, která by tříštila tvář vědeckého profilu a pověst pracoviště. Nízký

počet zaměstnanců odboru a hlavně knihovědného oddělení představuje přitom výhodu i nevýhodou současně. Při obecném tlaku na aplikované výsledky je obdivuhodné, že si jednotlivci udržují svá dílčí témata v striktně materiálově pojatých studiích, vždy pečlivě metodologicky zajištěných. Jejich nižší uváděný počet než v hodnotícím období předešlém signalizuje ale nebezpečí, že zatíženost aplikovaným výzkumem děje se poněkud na úkor výzkumu základního.

Doporučením pro další období tedy je držet stávající intenzitu základního výzkum, nejlépe ji navýšit. Důležitou oporou i závazkem je pro to časopis *Knihy a dějiny*, který odbor organizačně zajišťuje. Problémem do budoucna může být jeho naplňování externími příspěvky. Zájem o starší literaturu a starší knižní kulturu klesá jak ve vzdělávacích VŠ institucích, tudíž se snižuje rozsah personální nabídky mladých kvalifikovaných odborníků na pracovním trhu, tak v dotačních grantových organizacích. Vedoucí pracoviště na to sama poukazuje v podkladových materiálech.

Proto je další doporučení – směřovat úsilí o grantovou podporu více do GA ČR, čímž by byl více ochráněn rozvoj základního výzkumu a vznikly by zdroje pro zachycení některých z mála „dorostových“ individualit, které jsou slibné pro obor starší literatury do budoucna.

Poslední doporučení je ještě více pečovat o popularizaci výsledků práce odboru nejen v odborné veřejnosti. V hodnoceném období sice nechybí záznamy o popularizačních výstavách, prezentacích a mediálních vystoupeních. Jenže pokud se nepodaří zvýšit toto úsilí, a hlavně působnost v širších skupinách publika, nepronikne povědomí o kvalitě práce odboru jak k juniorskému věku, z něhož by mohli přijít noví odborníci, tak ani ke strukturám, které v grantových a jiných dotačních úřadech ovlivňují rozdělování peněz.

Odbor služeb

Hodnotící stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Tento bod není pro Odbor služeb zcela relevantní – sám o sobě žádné hodnotitelné výstupy neprodukuje a přímo se z popisu své práce neúčastní výzkumné činnosti ani jiných inovativních aktivit. V této části tak lze snad alespoň posoudit některé kvantitativní údaje týkající se návštěvnosti knihovny, počtu výpůjček atp.

Ocenění si bezpochyby zaslouží to, že – možná navzdory obecným trendům – roste jak počet aktivních uživatelů knihovny (z 3757 v minulém hodnocení na 5758 v roce 2019), včetně výrazného ročního nárůstu návštěvníků (ze 17857 na 30732), tak i počet fyzických výpůjček (byť jen mírně, z 7942 na 8447, což je pochopitelné vzhledem ke stále sílícímu trendu využívání elektronických zdrojů). Narůstá rovněž i průměrná denní návštěvnost studovny KNAV. Vzhledem k těmto faktům je jistě na místě zvažování dalšího rozšiřování studijních kapacit (ze stávajícího počtu 160, oproti 120 v minulém hodnoceném období), jakkoliv to v prostoru na Národní naráží na velmi praktické překážky. Pozitivně lze kvitovat i množství poskytovaných studijních míst a IT zázemí nebo zbudování individuálních studijních míst (momentálně 8), stejně jako postupnou implementaci RFID, zapracování GDPR do uživatelských kont či to, že došlo k přechodu PC studovny na samoobslužný režim s využitím OS Linux, což vedlo nejen k zajištění větší bezpečnosti, ale i zvýšení uživatelského komfortu.

Vedle toho Odbor služeb v hodnoceném období například:

- dále vylepšoval funkcionality čtenářského konta
- provozoval návratové boxy na knihy
- testoval některé nově zaváděné služby před jejich spuštěním pro veřejnost
- na základě průzkumu přeorganizoval volně dostupné fondy tak, aby byly uživatelsky vstřícnější

- poskytoval důležité metodické, poradenské a konzultační činnosti pracovníkům ostatních knihoven (nejen v rámci Akademie věd, ale i mimo ni)
- poskytoval digitální kopie z historického fondu
- poskytoval návštěvníkům možnost využívat samoobslužný knižní skener
- přistoupil k zapojení se do různých projektů na národní i mezinárodní úrovni (EODOPEN, Ziskej)
- ve spolupráce s ostatními odbory začal vyvíjet nový informační portál EIZ

Odbor doplňování a zpracování fondu (ODZF)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Odbor zajišťuje rozsáhlé spektrum činností zaměřených na klíčové procesy týkající se správy tištěného i elektronického fondu KNAV i knihoven v jednotlivých ústavech AV ČR a související infrastruktury (zejm. knihovní systém ALEPH). Výraznou aktivitou je i správa systému pro evidenci publikační činnosti ASEP. Za období 2015-2019 došlo k výraznému rozvoji těchto činností a tento fakt se odráží i na kvalitě a množství dosažených výsledků.

OSKS zajišťuje správu knihovního systému ALEPH a také metodickou podporu knihovnám všech 41 ústavů AV ČR (včetně poboček jde o 50 knihoven). Kromě všech běžně dostupných modulů systému mají některé knihovny i specializované báze (báze hudebnin, článková bibliografie aj.). Ke konci roku 2019 bylo v Souborném katalogu AV ČR 2,36 milionu záznamů. Významnou část činnosti OSKS tvoří metodická podpora jednotlivých knihoven, pomoc při konverzi záznamů a proškolení pracovníků nejen pro práci s knihovním systémem, ale i pro katalogizaci ve formátu MARC21. Pro udržení vysoké kvality záznamů v SK AV ČR probíhá i pravidelná kontrola dat z jednotlivých ústavních knihoven. Díky tomu je pak vysoký počet záznamů akceptován i do Souborného katalogu ČR, příp. souborné báze ANL. KNAV přispívá i do databáze GEOBIBLINE a spolupracuje na budování Národní báze autorit.

V průběhu hodnoceného období došlo k zásadnímu zkvalitnění přístupu uživatelů k informacím o dostupných tištěných i elektronických fondech KNAV i knihoven jednotlivých ústavů. Implementace discovery prostředí VuFind nad knihovním systémem ALEPH umožňuje kvalitní a jednoduché prohledávání tištěných knih, tištěných časopisů, e-knih a e-časopisů, stejně jako (díky napojení na EBSCO Discovery Service) licencovaných e-zdrojů, které AV ČR předplácí. Prostor VuFind je průběžně zkvalitňováno i po stránce uživatelské přívětivosti (např. jednotný vzhled záznamů bez ohledu na typ dokumentu) a návazných funkcionalit (např. integrace citačního nástroje CitacePRO či zpřístupnění tematické mapy fondu). Po zpřístupnění možnosti přihlašování prostřednictvím služby mojID a autentizace pomocí Shibbolethu prostředí VuFind splňuje nároky kladené na moderní vyhledávací systém. I v rámci provozu samotného knihovního systému došlo k mnoha zlepšením, byť třeba ne ihned patrným koncovým uživatelům – zejména jde o zvýšení bezpečnosti síťové a e-mailové komunikace, která ve vazbě na ALEPH a práci v něm probíhá. Jako velmi důležitý počín s přímým dopadem na uživatele knihovny je integrace platební brány v rámci veřejného rozhraní knihovního katalogu.

ODZF se podílí i na správě a rozvoji systému ASEP, který je vybudován na bázi systému Advanced Rapid Library (ARL) a původně se jednalo o bibliografickou databázi evidující výsledky výzkumu v rámci AV ČR. V současné době ASEP zajišťuje funkci institucionálního repozitáře AV ČR. V repozitáři plných textů se k bibliografickým záznamům ukládají plné texty publikací. V roce 2014 přibyla možnost ukládat citace

a plné texty recenzí, od roku 2019 lze uložit i plné texty uzavřených licenčních smluv. Součástí ASEP je i datový repozitář, do kterého je možné ukládat datové záznamy, které popisují uložené datové soubory na úložišti ASEP, nebo odkazují na vzdálená datová úložiště. Datové záznamy je možné propojit s bibliografickými záznamy publikačních výsledků. Struktura repozitáře i formát dat v něm uložených umožňují následný export do důležitých národních i mezinárodních systémů: RIV, NUŠL a OpenAIRE.

Během hodnoceného období došlo k významnému posunu i v oblasti agendy akvizice. Pracovníci OA připravili novou metodiku akvizice a probíhá její implementace do každodenní akviziční praxe. Metodika zohledňuje zejména skutečnost, že stále větší množství odborných publikací (kniha i časopisů) vychází v elektronické podobě, což má jednoznačný vliv na akviziční postupy a také proměňující se poměr nákupu tištěných a elektronických verzí jednotlivých typů dokumentů. V oblasti nákupu e-knih byl úspěšně implementován akviziční model DDA, který využívá vyšší míry participace uživatelů knihovny na výběru e-knih pro trvalý nákup.

Oproti předcházejícímu hodnotícímu období došlo k pokroku i v oblasti zpracování knih a dalších dokumentů (zajišťuje OZKEN). Kromě průběžného zpracování nově nakupovaných jednotek se dařilo v rámci projektu VISK 5 RETROKON zpracovávat i dosud nezkatalogizované jednotky, které jsou ve fondu KNAV. Jedná se však o velmi časově náročnou agendu a je zřejmé, že dokončení tohoto procesu se blíží pomalejším tempem, než by si vedení KNAV přálo.

OZČ se podílí zejména na průběžné agendě zpracování přijímaných časopisů, ale také má zásadní zásluhu na skutečnosti, že KNAV přispívá do výše zmíněných klíčových národních databází: zejména do Souborného katalogu NK ČR a databáze ANL. Agenda OZČ je silně spjata i s budováním Digitální knihovny AV ČR. RO postupuje podle vypracované metodiky inventarizace, zajišťuje průběžnou revizi knihovního fondu, vede záznamy o chybějících a nalezených svazcích, připravuje nabídkové seznamy odepisovaných knih a časopisů. Publikační výstupy OZDF jsou zaměřené zejména na problematiku institucionálního repozitáře ASEP, včetně jeho využití jakožto nástroje pro akvizici. Za velmi pozitivní lze pokládat fakt, že v rámci odboru existuje několik pracovníků, kteří jsou schopni se aktivně věnovat publikační činnosti na národní i mezinárodní úrovni.

Kvalita, rozsah a potřebnost zajišťovaných výzkumně-infrastrukturních činností, ohlas na jejich zajištění ve vědecké komunitě

Hodnotící stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

KNAV je součástí **národního systému** veřejných a akademických knihoven. Má tedy svoji úlohu jak při zpřístupňování výsledků vědy, zajištění informací vzdělávání i širokou zájmovou veřejnost, tak na poli základního výzkumu, vývoje i popularizace. Už dlouhodobě hraje klíčovou roli v řadě centrálních projektů i při realizaci národní Koncepce rozvoje knihoven a implementace Státní kulturní politiky. Je koordinační a centrální knihovnou AV ČR, **metodologicky** vede různá knihovnická pracoviště v tomto systému, ale současně svou činností výrazným způsobem zajišťuje **rozvoj infrastruktury** vědy a výzkumu v ČR nad rámec AV ČR. Prostřednictvím participace na mezinárodních projektech rozvoje infrastruktury pak překračuje i národní rámec. Klíčovými projekty, kterými zajišťuje KNAV tyto své činnosti pro AV ČR i pro síť českých knihoven, jsou především projekty na rozvoj Krameria (přístup k digitalizovanému obsahu), Centrální portál knihoven, ARCLib (archivace), Bibliografie cizojazyčných

bohemikálních tisků do roku 1800, portál Knihověda.cz. Všechny uvedené nástroje nejenom plní svoji úlohu v rámci struktury AV ČR, ale navíc vytvářejí nezřídka i **standardy** pro zpřístupňování digitalizovaného obsahu a výsledků základního výzkumu. V kontextu knihovního systému je KNAV pozitivně hodnocena jako jedna z aktivních klíčových národních knihovních institucí; v síti pracovišť AV ČR je možné doložit stejně pozitivní ohlas i díky dotazníku, který byl komisi poskytnut jako podklad hodnocení

Odbor informačních technologií a digitalizace (OITD)

Hodnoticí stupeň: 1 – vynikající

Komentář:

Počet aktivit, činností a úloh, které OITD plní je enormní. Sú to celoakademické úlohy, alebo úlohy v národnom kontextu. V rámci AV ČR je možné poukázat' najmä na manažment a rozvoj systémov: Institucionální repozitář AV ČR ASEP a knihovní systém Aleph, Analytika ASEP, Discovery systém VuFind, Datové úložiště, Digitalizace dokumentů, Digitální knihovna AV ČR, Webarchiv AV ČR, případne iné služby ako napríklad servery a IT infraštruktúra v študovniach KNAV apod. Každý systém či projekt má svoje opodstatnenie a význam v celom prostredí AV ČR. Ich využívanie sa samozrejme rôzni naprieč pracoviskami a organizáciami AV ČR, každopádne ako celok tvoria veľmi dôležitú podpornú vedecko-výskumnú infraštruktúru AV ČR. Tá je už rokmi overená a využívaná.

Národný a medzinárodný kontext: ide najmä o vývoj systému pro zpřístupnění digitálních dokumentů Kramerius, Vývoj systému pro vytváření a editaci metadat a pro správu digitálních dokumentů ProArc, Zapojení do projektu Centrální portál knihoven – Knihovny.cz, Česká digitální knihovna a mnoho ďalších.

Výstupy projektov prinášajú, bez pochyb, inovácie a transfer poznatkov do praxe. Potenciál pre inovácie je viditeľný a OITD je jeho nositeľom. Aktivity a výstupy OITD, ktoré sú nad rámec služieb pre AV ČR je potrebné oceniť a hodnotiť len pozitívne.

Možnou filozofickou otázkou v tomto ohľade je úvaha či aktivity a energia OITD vynaložená nad rámec úloh pre AV ČR nie je niekedy na úkor potenciálu, ktorý by prinášal inovácie v poskytovaných službách vlastnej akademickej komunity. Strategické smerovanie KNAV je ale plne v kompetencii riaditeľa a vedenia KNAV a nateraz sa táto stratégia javí ako správna a úspešná. Svedčí o tom aj dotazníkový výskum: *Využití odborných a infrastrukturních služeb Knihovny AV ČR, v. v. i., za období 2015–2019* i keď obmedzenia dotazníka sú známe.

Odporúčanie pre KNAV v tomto smere: stále existuje priestor aj na to, aby sa hlbšie skúmala opodstatnenosť, spokojnosť, ale aj dopad, efekt či možný potenciál služieb OITD pre potreby vlastnej vedeckej komunity AV ČR.

Odbor pro výzkum a vývoj (OVV)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

V rámci odboru se na činnosti spojené s tvorbou infrastruktury pro výzkum zaměřují hlavně Oddělení elektronických informačních zdrojů (OEIZ) a Oddělení bibliometrie a scientometrie (BaS). Ale i Knihovědné oddělení (KVO) je v této oblasti aktivní prostřednictvím svých výstupů aplikovaného výzkumu – tak je orientován portál Knihověda.cz jako unikátní infrastrukturní opora v podobě databázového rozhraní, interaktivní mapy a Encyklopedie knihy, která je v principu autoritativním pojmoslovným a výkladovým „handbuchem“ oboru knihovnědy. Vedle toho KVO průběžně pracuje na zpřístupňování a restaurování historických tisků ze svých fondů, a to každoročními

digitalizačními projekty v podprogramu Veřejné a informační služby knihoven – VISK6. To je důležité pro snazší dostupnost obsahů originálních dokumentů k výzkumu v různých humanitních oborech.

Univerzálně pojatá – tj. pro vědecké oborové spektrum nejen AV ČR, ale i ostatních výzkumných organizací – je činnost OEIZ. Oproti minulému období oddělení zvětšilo rozsah nabízených zdrojů a ztratilo část své agendy začleněním KNAV do národního licenčního centra CzechElib. Vedle toho zůstaly v domácí agendě i přímo nakupované zdroje, volné zdroje externí a autorské vytvořené přímo v KNAV, elektronické knihy. Integroující infrastrukturní funkci má toto oddělení i ve správě redakčního systému pro správu pěti časopisů vydávaných v ústavech AV: ScholarOne Manuscripts. Toto oddělení musí pro zpřístupnění EIZ úzce spolupracovat s odděleními dalších odborů – s Oddělením informačních technologií, Odborem služeb, Oddělením správy knihovních systémů.

Potřebnost těchto služeb je nezpochybnitelná. Jejich efektivita však předpokládá, že vědečtí pracovníci v ústavech AV se orientují v nabídce a dovedou její nástroje využívat. Proto pracovníci oddělení nepodceňují průběžnou průpravnou aktivitu v podobě Kurzů základů vědecké práce, kde přednášejí o Moderních informačních zdrojích a aktuality ze své oblasti zveřejňují v časopisu Informace KNAV. Ohlasy na ochotu a srozumitelnost při servisu těchto zdrojů pro ústavy AV vyznívá pro pracovníky oddělení příznivě.

Druhým oddělením s přímým vpojením do infrastrukturního zázemí je BaS. Aby bylo toto oddělení efektivní, musí mít dostatečně naplňovanou databázi interního systému ASEP, pokrytou evidenci v některých externích databázích a oborovou (scientometrickou) metodu (bibliometrie). Potom oddělení může poskytovat věrohodné podklady pro hodnocení akademických pracovišť a týmů v aplikační platformě Analytika ASEP. Vyžaduje to vysoce kvalifikované pracovníky, kteří se stále udržují v aktuálním metodologickém mezinárodním diskursu, což oddělení plní. Vedle toho musí pracovníci oddělení zajistit schopnost jednotlivých ústavních administrátorů ASEP, vedoucích ústavních knihoven a dalších členů vědecké obce používat tyto sofistikované nástroje. K této (vzájemné) interaktivní podpoře slouží jako základní prostředek školení a semináře, což zajišťuje funkcionalitu celého systému.

Odbor své výzkumně infrastrukturní-činnosti plní na maximum.

KNAV – Odbor služeb (OS)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Odbor poskytuje řadu základních služeb, bez nichž by KNAV mohl fungovat jen velmi omezeně. Jmenovitě zajišťuje výpůjční a referenční služby, meziknihovní výpůjčky (včetně těch mezinárodních) – jakkoliv se zdá, že potřeby uživatelů v tomto ohledu spíše stagnují – a spravuje i samotnou studovnu. Samozřejmostí je samoobslužné vypůjčování, vzdálený přístup k EIZ či například možnost vracet knihy do boxů (vedle Národní i ve Vodičkově, který je v provozu non-stop). Odbor je aktivní rovněž v popularizační činnosti.

KNAV vedle řady jiných činností poskytuje i centrální služby pracovištím Akademie věd. Z dotazníků vyplněných ústavy AV se zdá, že ty, které poskytuje Odbor služeb, jsou zpravidla velmi dobře přijímány a hodnoceny. Týká se to zejména meziknihovních výpůjček, a především metodické poradenské činnosti – u této služby ústavy AV oceňují rychlost a vstřícnost. Pozitivně kvitována je i vysoká profesionální úroveň pracovníků ve studovně na Národní. Ústavy neuvedly žádné vyloženě negativní zkušenosti či zásadní doporučení na zavedení nových služeb.

V neposlední řadě jsou pracovníci Odboru služeb aktivní také v pedagogické činnosti, kdy poskytují odbornou praxi studentům Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK, a účastní se také dalších odborných aktivit směrem k laické veřejnosti, ať už v podobě kurzu základů vědecké práce, účasti na různých festivalech, Týdnu vědy a techniky či organizování komentovaných prohlídek KNAV (za hodnocené období se jich uskutečnilo úctyhodných 165).

Odbor doplňování a zpracování fondu (ODZF)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

ODZF zajišťuje činnosti, které jsou klíčové pro fungování jak KNAV, tak celého systému knihoven AV ČR. Provozuje dva páteří systémy, ALEPH a ASEP, zajišťuje jejich správu, rozvoj a také metodickou podporu jednotlivým uživatelům – zejména pracovníkům knihoven ústavů AV ČR. Z přehledu činnosti a výstupů za celé hodnotící období je zřejmé, že prioritou vedení KNAV i ODZF je právě spolupráce s jednotlivými ústavy AVČR. Ke klíčovým agendám této spolupráce náleží zejména: správa institucionálního repozitáře ASEP (nově včetně možnosti ukládání nejen plných textů publikací, ale i setů výzkumných dat), webové aplikace Analytika ASEP a odevzdávání dat poskytovatelům účelové podpory VaVal za celou AV ČR. Dále pak správa Souborného katalogu AV ČR, včetně společné báze článků. Za opravdu zásadní je v rámci každého systému knihoven (jímž knihovny AV ČR bezesporu jsou) nutné považovat metodickou podporu z centra (zde KNAV) směrem k jednotlivým knihovnám a jejich pracovníkům. ODZF poskytuje knihovníkům z ústavů AV ČR metodickou pomoc, podporu a školení. Vytváří nové metodické pokyny ve všech oblastech knihovnické práce a zajišťuje školení pracovníků pro práci s knihovním systémem. Systematické pojetí metodické podpory je zjevné i z webových stránek KNAV: dostupné jsou zde návody, manuály, doporučení a důležité kontakty. Pracovníci ODZF se také aktivně účastní seminářů určených pro vedoucí knihoven a SVI ústavů AV ČR, na kterých prezentuje svou práci.

Z dotazníkového šetření, které proběhlo v rámci ústavů AV ČR na podzim 2020, vyplývá, že je to právě podpora ze strany pracovníků KNAV (včetně ODZF), které si zástupci ústavů AV ČR cení. Ve vztahu k systémům ALEPH a ASEP se jediné výtky týkají určitých funkcionalit daných systémů, kdežto ve vazbě na pracovníky KNAV/ODZF je zmiňována výhradně rychlá odezva, vstřícnost a ochota řešit problémy, pokud se vyskytnou. U metodické podpory dalších knihovnických činností je několikrát zmiňována potřeba vyšší časové dotace na konzultace a metodickou pomoc. Tato skutečnost nás přivádí k zásadnímu bodu, který se týká personálního zajištění odboru s takto velkým tematickým záběrem, stejně jako s velkým rozsahem obsluhovaných knihoven v rámci AV ČR. Pro potřebný rozvoj jednotlivých systémů (ale asi zejm. ASEP) a poskytování ještě lepší metodické podpory by bylo potřebné navýšení personálních kapacit ODZF.

Postavení pracoviště v národním i mezinárodním kontextu, srovnání pracoviště s obdobnými pracovišti v zahraničí

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Postavení KNAV v národním kontextu je dáno **participací** na národních projektech a plněním klíčové úlohy při realizaci **konceptu knihoven ČR**. KNAV díky systémovému řešení, iniciativě svých pracovníků a jejich odborné úrovni rozvíjí a podporuje vývoj některých **ústředních národních projektů** jako je Česká digitální knihovna, technické

a organizační zabezpečení celorepublikového portálu Knihoven.cz, vývoj systémů PROArc a RDflow pro vytváření digitálních dokumentů a systému Kramerius pro jejich zpřístupnění. Nejenom však v oblasti IT a digitalizace plní KNAV výraznou národní roli, podobně významné je její postavení **při zajištění základního výzkumu** v oblasti knihovny – o tom svědčí např. Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků s 47 tis. záznamy, databáze knihovědné literatury a spolupráce (s NK ČR, Masarykovým ústavem a archivem AV ČR) na projektu Knihověda.cz. Inovativní řešení, která KNAV v těchto projektech navrhuje či na jejichž přípravě participuje, posiluje její pozici centrálního partnera pro **zpřístupnění národních fondů** a informací o něm. Stranou hodnocení a pozornosti by neměla zůstat ani participace na Národní strategii otevřeného **přístupu k vědeckým informacím** a iniciování vzniku pracovní skupiny pro Open Science v AV ČR. KNAV spolupracuje na budování Národní báze autorit, na zajištění obsahu Souborného katalogu NK ČR, na obsahu Národního úložiště šedé literatury (s NTK). Mezi její přirozené partnery, s nimž kontinuálně rozvíjí spolupráci patří Národní knihovna, Moravská zemská knihovna, Národní technická knihovna a krajské knihovny. Zmíněné projekty nemají význam jen pro národní spolupráci, ale zpřístupňují ve své většině fondy i zahraničním zájemcům a zapojují činnost KNAV do mezinárodního kontextu. KNAV se navíc aktivně podílí na **projektech evropské infrastruktury** (EUROPEANA, INDIH, LINDAT/CLARIAH). Iniciativně vstupuje do mezinárodního badatelského kontextu i základním výzkumem a prezentací jeho výsledků (viz. např. výzkum v rámci projektu Švédská knižní kořist z Čech a Moravy). Řešené projekty odboru pro výzkum a vývoj jsou navázány na spolupráci s Masarykovým ústavem a Národní knihovnou ČR, chybí důraz na spolupráci s pracovišti s podobným zaměřením na historii, kulturu a literaturu raného novověku – ať už akademického typu (např. Ústav pro českou literaturu AV, Historický ústav AV ČR) či z univerzitního prostředí. Výrazná participace na mezinárodních konferencích by měla pokročit ke spolupráci se zahraničními badatelskými institucemi. **Příslibem dalšího rozvoje** Odboru pro výzkum a vývoj je zapojení do přípravných prací na evropském projektu Cultures of knowledge – Networking the Republic of Letter 1550-1750.

Knihovna AV ČR je institucí, pro kterou bychom jen obtížně hledali přímý ekvivalent v zahraničí (důsledky logiky založení AV ČR jsou stále patrné v postavení KNAV, lišící se tak svou prací i statutem od knihoven univerzit či jiných veřejných, popř. vědeckých knihoven). Pro případné srovnání je tak třeba vytvořit modelovou instituci, která má za úkol 1) zajistit infrastrukturní zázemí pro badatelská pracoviště profilující nejvyšší vědeckou a výzkumnou úroveň řady oborů; 2) zabezpečit zpřístupňování výsledků vědecké práce a informací široké společnosti; 3) plnit úkoly vědecké instituce, která se sama podílí na základním a aplikovaném výzkumu resp. vývoji; 4) spolupracovat na koordinaci práce knihoven v rámci národního systému veřejných a vědeckých knihoven; a 5) formulovat a současně zajistit plnění národních koncepčních a strategických plánů rozvoje knihoven a Státní kulturní politiky. V každém jednotlivém aspektu této práce je bezesporu KNAV institucí, která snese mezinárodní srovnání, v celkovém pojetí práce by pak (za existence podobného systému - nebereme-li v potaz reziduum jako je Российская академия наук) mohla být institucí příkladovou.

Odbor informačních technologií a digitalizácie (OITD)

Hodnoticí stupeň: 1 – vynikající

Komentář:

Postavenie KNAV cez OITD v národnom a medzinárodnom kontexte je výnimočné. Svedčí o tom nie len množstvo projektov, ale aj to, že KNAV je iniciátorom projektov, nápadov a riešení, minimálne na národnej úrovni. OITF má bohaté zastúpenie

aj na odborných knižnično-informačných fórach, v rámci publikačnej a prednáškovej činnosti apod..

Rozsah agend a tém, ktorým sa OITD v sledovanom období venuje a rieši v medzinárodnom kontexte je široký, menovite ide napr. o zapojenie do európskej infraštruktúry DARIAH ERIC. KNAV je jedným z partnerov európskeho projektu DESIR – DARIAH ERIC Sustainability Refined, kde zastupovala jednu zo šiestich krajín, ktorých ambíciou bolo sformovať národné konzorcium DARIAH a stať sa plnohodnotnou členskou krajinou. Českej republike sa za dobu trvania projektu podarilo ako jedinej tento cieľ dosiahnuť v roku 2019. KNAV je prostredníctvom OITD zapojená aj do projektu Europeana jednak ako oficiálny národný agregátor a člen Europeana Agregator Forum, ale aj ako člen Europeana Network Association.

Na dokreslenie celkového hodnotenie v tejto kategórii slúži aj dlhý zoznam ďalších medzinárodných organizácií, ktorých je KNAV členom a určite aj množstvo zahraničných pracovných ciest, stáží a prednášok na podujatiach.

Odbor pro výzkum a vývoj (OVV)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

OVV má v národním a mezinárodním kontextu dva hlavní rysy svého postavení: kooperační – participační a integrační. Oba naplňuje na národním půdorysu, v mezinárodní vazbě kooperuje.

Kooperace spočívá v zapojení pracoviště do sdílených činností v rámci AV a v rámci veřejných knihoven v ČR. Příkladem je konsorciální přenos licencovaných informačních zdrojů k uživatelům KNAV, akademických i externích. Do úrovně integrační pak směřují činnosti bibliometrické ve vývoji systému hodnocení vědy, a to podílem na jeho vývoji v národním měřítku. Výslovně integrační funkci má OVV na půdě knihovědného výzkum starší literární a knižní kultury. Jejím výrazem je specializovaný knihovědný portál propojující svým obsahem pracoviště i jednotlivce, kteří se tematikou zabývají. Vedle po desetiletí budované databázové informační vybavy bibliografické povahy se vliv OVV zosobňuje i v metodologických koncepcích oboru.

Mezinárodní spolupráce OVV spočívá v zapojení do evropského projektu Cultures of knowledge – Networking the Republic of Letters 1550–1750. V individuální vědecké neformální diplomacii vyniká vedoucí odboru L. Veselá, která spolupracuje s knihovnami švédskými, nizozemskými a dánskými. Má výzkumně atraktivní a nosné téma – konfliktních knižních přesunů z bohemikální provenience vlivem švédské válečné kořisti za třicetileté války.

Odbor služeb (OS)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Služby poskytované odborem jsou plně srovnatelné s obdobně zaměřenými institucemi jak v národním, tak i mezinárodním kontextu. Při přípravě nových služeb či zavádění různých technických opatření Odbor služeb běžně spolupracuje jak s Národní knihovnou, tak i s úseky služeb dalších knihoven v ČR. Odbor také patří k jednomu ze šesti subjektů na národní úrovni, poskytujícím meziknihovní služby.

Poměrně unikátní (a v kontextu roku 2020 s nejrůznějšími protiepidemickými opatřeními o to důležitější) službou je možnost plnohodnotné online registrace ke vzdálenému přístupu, aniž by byla nutná fyzická návštěva knihovny.

Chvályhodné je rovněž to, že Odbor služeb je zastoupen v nejrůznějších centrálních pracovních skupinách a může se tak podílet na připomínkování a přípravě různých opatření.

V rámci mezinárodní spolupráce jsou z povahy věci možnosti Odboru služeb omezenější než v případě jiných složek KNAV. Odbor se i tak zapojuje do vybraných evropských projektů (eBooks on Demand či EODOPEN, jenž je zaměřen na digitalizaci a zpřístupňování nedostupných děl vydaných ve 20. století).

Odbor doplňování a zpracování fondu (ODZF)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

ODZF zásadním způsobem přispívá k budování silné odborné pozice KNAV v rámci národního systému knihoven. Zapojení do kooperativních aktivit, jakými je budování Souborného katalogu ČR, souborné báze ANL či databáze GEOBIBLINE činí z KNAV důležitého aktéra ve zkvalitňování prostředí pro poskytování knihovních a informačních služeb v rámci celé České republiky. Tato pozice je velmi posílena aktivitou KNAV v rámci rozvoje projektu Centrální portál knihoven (CPK). KNAV je svou velikostí, zaměřením a širokým spektrem činnosti unikátním pracovištěm a velmi důležitým partnerem velkých knihoven jako jsou Národní knihovna, Národní technická knihovna, Moravská zemská knihovna či např. Ústřední knihovna Univerzity Karlovy.

Samostatnou kapitolou jsou aktivity související s budováním institucionálního repozitáře ASEP a působení KNAV na českém i mezinárodním odborném poli problematiky otevřeného přístupu k vědeckým publikacím a datům, resp. otevřené vědy obecně. Na mezinárodní úrovni je KNAV dále zapojena např. do projektu univerzity v Innsbrucku *eBooks on Demand – A European Library Network (EOD)*. KNAV je také členem mezinárodního uskupení uživatelů produktů firmy Ex Libris – IGeLU, a CrossRef, registrační organizace pro DOI (Digital Object Identifier).

Perspektiva pracoviště a jeho organizačních útvarů, potenciál pro zapojení do nových výzkumně-infrastrukturních činností a potenciál zvýšení úrovně činností stávajících

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Organizační struktura je **logicky a systémově řešena** a postihuje jak standardy akviziční linky, digitalizační linky, základního výzkumu i služeb v celém potřebném spektru. Personální složení pracoviště je jak ve věkové, tak v odborné struktuře dokladem **zdravě fungující instituce**. **Podpora ČZV** zaručuje potřebný odborný růst zaměstnanců. V instituci funguje systém **sdílení informací i zkušeností** prostřednictvím pravidelných porad. Kompetence jednotlivých odborů oddělení i zaměstnanců jsou jasně vymezeny, a současně nabízejí možnosti pro další **osobní a profesijní růst**. Funkčně zajišťují provoz KNAV i orgány Dozorčí rada a Rada pracoviště.

Odborný i personální potenciál instituce zaručuje možnost zapojovat se do celostátních úkolů a využívat **zdroje grantových systémů** na národní i nadnárodní úrovni. Vlastní digitalizační pracoviště zajišťuje potřebnou **nezávislost** pro zpracování digitálního obsahu a je připraveno na potřebný **nárůst této centrální činnosti** při zpřístupňování výsledku výzkumu pro akademická pracoviště AV ČR. Pevná pozice KNAV v systému českých knihoven pak vytváří potřebnou bázi pro další spolupráci v rámci stávajících

celostátních knihovních a kulturních koncepcích, stejně jako i v národních koncepcích pro rozvoj VaV.

Logicky bude činnost KNAV limitována v těch oblastech, které vyžadují vyšší personální nároky (počet zaměstnanců je limitován a už v tuto chvíli je patrné, že obrovské nasazení ve všech jejích činnostech je na hranici možného), stejně tak jako zvyšující se zájem fyzických čtenářů a uživatelů už naráží na prostorové možnosti zabezpečení těchto potřeb.

Rezervy je možné spatřovat v oblasti **popularizace** výsledků VaV široké veřejnosti, zapojení odboru výzkumu a vývoje (především v oblastech týkající se historických fondů) do **rozsáhlejší spolupráce** s badatelskými pracovišti akademickými, univerzitními a knihovními – i když i v této oblasti došlo ve sledovaném období k výraznému posunu od stavu před rokem 2015. Posílena by měla být užší **spolupráce s akademickými ústavy AV ČR** jak na rovině sdílení digitalizovaných dat a obsahu fondů, tak v podobě digitalizace výsledků VaV a jejich zpřístupňování. Rozvinut by dále měl být **systém koordinovaného nákupu** fondu ve spolupráci a partnery ústavů AV ČR. Potřebná pozornost by měla být věnována **zajištění vzdáleného přístupu** k digitalizovaným fondům knihovny.

Odbor informačních technologií a digitalizace (OITD)

Hodnoticí stupeň: 1 – vynikající

Komentář:

OITD má všeobecne veľký potenciál rásť a zapájať sa do nových výskumno-infraštruktúrnych aktivít a projektov ako aj potenciál pre skvalitňovanie súčasných činností. Toto tvrdenie sa opiera predovšetkým o nasledovné fakty:

V prvom rade je to agenda sama, ktorá v sebe zahŕňa IT, v ktorých je trend rastu nespochybniteľný všeobecne. V prostredí knižnično-informačných služieb sa budú vždy objavovať trendy a inovácie.

Ďalším aspektom pre potenciál rastu kvality výkonov OITD je fakt, že odbor je dlhodobo ťahúňom KNAV a že v sledovanom období je KNAV prostredníctvom OITD zapojená do viacerých vývojových a infraštruktúrnych projektov.

KNAV vedela vždy správne rozpoznať trendy a výzvy, ktoré medzi ňou stáli a uchopiť ich tak, aby sa rámci ČR stali v danej oblasti lídrom. V minulosti to bola hlavne agenda digitalizácie a jej nástrojov (ukladanie, sprístupňovania, LTP), ale aj agenda repozitárov, dát apod. Dnes sú tu trendy v oblasti vývoja služieb a nástrojov na podporu digital humanities. Tu sa OITD, v hodnotiacom období, aktívne angažuje, a to nie je len na inštitucionálnej a národnej úrovni, ale aj v rámci EÚ.

Tu je nutné poukázať aj na otázku pripravenosti KNAV reagovať menované výzvy, najmä v celoakademickom prostredí, schopnosťou KNAV so svojou akademickou obcou komunikovať, skúmať jej potreby a ponúkať riešenia.

Odbor pro výzkum a vývoj (OVV)

Hodnoticí stupeň: 1 – vynikající

Komentář:

Prosperitu odboru v budoucí periodě, která bude za pět let hodnocena, podmiňuje především koncepční představa vedoucí odboru a podmínky k jejímu naplňování. Koncepčně zůstane stabilní nepochybně činnost OEIZ a BaS. Jejich role bude trvalá a vyžadovaná, protože je předurčuje trend zapojování elektronických informačních zdrojů do základních komunikačních prostředí, v nichž a jimiž se děje mezinárodní sdílení oborových poznání. Hrozí zde v případě ČR nedostatečné personální zajištění,

což je způsobeno konkurencí na trhu příslušných specializovaných kvalifikací. KVO je limitována stejným rizikem, vážnějším o to více, že jím pěstovaný obor je menšinový i v rámci humanitní věd. Personální kontinuita KVO tkví v tom, že bude dost výzkumného dorostu pro výběr těch nejlepších. Jenže vysokoškolské knihovnické obory knihovědnou specializaci vesměs přesunují do druhého pořadí v rámci svých oborových akreditací. Proto je nutno vyhledávat budoucí odborníky mezi absolventy dalších oborů – jazykovědných (zejména germanistika, latina), historických a literárně historických. I v těchto případech ale budou šance snižovány finančním ohodnocením, které bude nižší než v komerčním sektoru. Může se to projevit v kapacitních možnostech k rozšiřování domácí i mezinárodní spolupráce, kdy na atraktivní nabídky nebude mít pracoviště dostatek vlastních lidí do rolí lídrů projektů. V stávající konstelaci je pracoviště v domácím prostředí na předním místě v péči o výzkum starší knižní kultury. Přitom prokazuje, že i v mezinárodní spolupráci je schopno úspěšně obstát. V současné vytíženosti si ale nemůže dělat ambice na pozici vedoucího nějakého mezinárodního projektu, a to právě z uvedených kapacitních důvodů. Tím bude perspektiva pracoviště limitována do té doby, než se zvýší počet jeho systemizovaných pracovníků. Tuto situaci nelze řešit na úkor spolupráce s domácími organizacemi, ať už v rámci akademických pracovišť, či mimo ně. Perspektiva pracoviště tak závisí spíše na jeho vnější podpoře personální, kvalita stávajících zaměstnanců je nezpochybnitelná pro aktivní reflexi nových činností.

Odbor služeb (OS)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Odbor služeb sám o sobě přímo nezasahuje do výzkumných činností. Nicméně jeho existence je klíčová pro hladký provoz knihovny a v rámci KNAV mu po právu náleží stabilní místo.

Potenciál ke změnám je jistě v rozšiřování RFID technologie (jejíž implementace započala v roce 2018) či vybudování samoobslužných šaten. AV by rovněž měla podpořit záměr přebudovat halu služeb, včetně její provozní části, tak, aby její provoz více odpovídal současným potřebám a nárokům. Studovna v samém centru Prahy zajišťuje její atraktivitu a byla by škoda tento potenciál maximálně nevyužívat.

Některé služby zdá se s postupem času ztrácí a ztrácet zřejmě dále budou svou relevanci (to je případ zejména rešeršních služeb, které si většina pracovišť AV zajišťuje jinými způsoby – v této souvislosti by tak zřejmě stálo za zvážení jejich reorganizaci, resp. soustředění se na jiný druh činnosti). Ke zvážení by naopak mohla být například možnost zavážení dokumentů z Jenštejna do jednotlivých ústavů Akademie věd, případně možnost elektronického zasílání dokumentu v rámci MVS (pokud to možné již je, tak o tom pracoviště lépe informovat).

Vzhledem k narůstajícímu počtu uživatelů by knihovna mohla zvážit posílení otvírací doby (na večerní hodiny či víkendy). Tento krok by byl z hlediska uživatelů knihovny zřejmě vítaný. Na druhou stranu by se neobešel bez zvýšených nákladů, a bude proto dobré ho velmi pečlivě zvážit, případně i v součinnosti s vedením Akademie věd. Potenciál v tomto ohledu může představovat právě racionalizace servisních složek studovny či intenzivnější využívání poskytování služeb v samoobslužné či elektronické podobě (ať už v případě větší online asistence vzhledem k EIZ či směrem k centralizačním aktivitám českých knihoven – knihovny.cz, ziskej.cz, atp.).

Odbor doplňování a zpracování fondu (ODZF)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

ODZF se podílí na rozvoji klíčových systémů a zajištění agend, které jsou pro fungování KNAV a systému knihoven AV ČR jako celku nezbytné. Organizační struktura odboru v tuto chvíli velmi dobře koresponduje s oblastmi, které je nutné zajistit a není tedy zjevná potřeba tuto strukturu měnit. Začíná se ale projevovat potřeba posílení personálního obsazení některých oddělení – zejména OSKS. Bude nutné personálně posílit rozvoj systému ASEP, stejně jako metodickou podporu pro ALEPH, resp. jiný knihovní systém, pokud by se KNAV v následujícím hodnotícím období rozhodla knihovní systém změnit (viz dále).

A další rozvoj výše uvedených systémů je nezbytný, aby jejich fungování i nadále odpovídalo potřebám vědeckých pracovníků, stejně jako knihovníků a administrativních pracovníků, kteří s nimi v KNAV i na jednotlivých ústavech AV ČR pracují. Zásadní bude vliv rozvíjejících se konceptů open access/open science a stále větší důraz kladený na kapacitu datových úložišť, zejména ve vazbě na ukládání výzkumných dat. V této oblasti bude třeba i další průběžná komunikace s jednotlivými ústavu a reakce na proměňující se pravidla poskytovatelů finanční podpory pro VaVal, a to právě s ohledem na předpokládanou povinnost zveřejňování výzkumných dat.

Pro rozvoj metodické podpory systému ALEPH by se jevilo jako účelné zřízení komunikační platformy pro uživatele tohoto systému – po vzoru platformy pro uživatele ASEP. Klíčovým rozhodnutím však bude obecně budoucnost knihovního systému v KNAV a případné nahrazení ALEPHu jiným systémem – ať již samostatně, nebo v rámci potenciálního konsorcia většího počtu knihoven v rámci ČR. Pokud v následujícím hodnotícím období k takovéto změně dojde, je nutné se připravit i na proměnu jednotlivých – dosud jen málo proměnlivých – knihovnických procesů (od akvizice po revize).

Dá se očekávat i další posilování akvizice elektronických knih a časopisů, včetně vzniku nových akvizičních metod, příp. posílení metod dnes již používaných, ale stále spíše minoritních. Akviziční metodika by proto měla být průběžně aktualizována a tyto proměny reflektovat. KNAV by měla – navzdory personální a časové náročnosti – dokončit proces retrokatalogizace.

Celkové hodnocení pracoviště

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

KNAV patří k **prestižním pracovištím** jak v rámci systému AV ČR, tak v rámci knihovního systému ČR s výrazným přesahem do zahraničí. Řada projektů, které jsou realizovány v rámci struktury KNAV a na nichž KNAV participuje jako spolupracující instituce či které vede jako hlavní řešitel, představují **klíčové projekty** českého knihovnictví pro zpřístupňování výsledků vědy a výzkumu a zprostředkování obsahu digitalizovaných fondů českých knihoven.

Zajištění služeb uživatelům jak v budově knihovny, tak formou vzdáleného přístupu je srovnatelné na národní úrovni a v mnoha ohledech proponuje i **metodické řešení** pro zajištění podobných typů služeb veřejnosti.

Pozitivně je třeba ocenit i přístup k **rozvoji personálního potenciálu** pracoviště. Zaměstnanci knihovny jsou **motivováni** pro další vzdělávání, které zajišťuje KNAV

jako instituci flexibilně reagující na nové trendy v knihovnictví i informatice. Pozici KNAV zajišťuje i jasná a konkrétní **vize** dalšího rozvoje pracoviště, v němž se odráží nejenom zodpovědný přístup k oboru, ale i schopnost předjímat jeho budoucí směřování – a do značné míry se podílet na jeho modelování.

Stabilitě KNAV napomáhá i úzká **provázanost práce** jednotlivých odborů a oddělení, které sice na jedné straně plní samostatnou agendu, která je však na straně druhé nedílnou součástí společné činnosti KNAV – i to přispívá k pozitivnímu a motivujícímu přehledu zaměstnanců o úloze KNAV a jejich **identifikaci s institucí**.

Ve sledovaném období došlo ke změně na pozici ředitele a Ing. M. Lhotáka po VŘ nahradila Ing. M. Vecková. Je třeba konstatovat (jako součást pozitivního hodnocení pracoviště), že změna neznamenal personální či odbornou destabilizaci pracoviště, naopak vedla k **upevnění pozice** KNAV v systému zpřístupňování výsledků vědy a výzkumu a v systému pracovišť AV ČR. Ing. Lhoták se stal vedoucím odboru OITD a především jeho zásluhou došlo jak k větší integraci do některých národních úkolů, tak k pozitivnímu navýšení prezentace výsledků vývoje KNAV v mezinárodním kontextu. Pod vedením nové ředitelky se podařilo posílit prestiž odboru pro výzkum a vývoj, který veden a odborně profilován dr. Lenkou Veselou vykazuje výsledky srovnatelné na nejvyšší odborné úrovni v rámci základního výzkumu a jeho prezentování na rovině interpretace i metodologie. Trvale se rovněž daří zvyšovat počet uživatelů knihovny a podařilo se legislativně vyřešit i možnost vzdáleného přístupu ke službám (a tedy k obsahu) KNAV.

Komise konstatuje, že prestiž a úspěch KNAV záleží na schopnosti zajistit projekty a služby odpovídajícím finančním rozpočtem, skutečnost výrazné finanční soběstačnosti KNAV (viz množství grantů a projektů, které finančně umožňují nejenom rozvoj, ale i základní provoz pracoviště) dokládá, jak **křehká** je ve skutečnosti situace KNAV, kdy výpadek grantové spoluúčasti na rozpočtu KNAV by mohl znamenat i omezení některých jejích základních činností vyplývajících ze zřizovací listiny. Rovněž využití stávající **personální kapacity** KNAV je na hraně možného, a to při prokazatelně velkém osobním nasazení zaměstnanců KNAV.

Především pracoviště pro výzkum a vývoj by mělo usilovat o spolupráci se zahraničními institucemi, která by vedla k participaci na mezinárodních grantových projektech, podobně by měla být posílena spolupráce s badatelskými pracovišti AV ČR a univerzit. Oboje by přispělo k stabilizaci dlouhodobého rozvoje pracoviště a k získávání nových pracovníků na základě společně řešených grantových projektů. Z hlediska dalšího vývoje pracoviště OVV bude rozhodující kritické zvážení poměru mezi základním a aplikovaným výzkumem.

Komise rovněž upozorňuje na skutečnost, že pozice KNAV jako spolupracující instituce v systému pracovišť AV ČR je v mnoha ohledech **nedostatečně řešena**. Na úrovni legislativy je její role často vymezena jako **konkurující** – viz např. skutečnost, že pracoviště AV ČR zvažují digitalizaci přes KNAV a v mnoha případech volí složitější cestu subdodavatele mimo akademické prostředí, či přístrojové zajištění vlastními silami – což v obou případech znamená pro AV ČR podstatné snížení finanční efektivnosti. Ačkoliv je KNAV do značné míry servisním pracovištěm AV ČR a pracovištěm, které má výrazným způsobem zajišťovat zpřístupňování výzkumu a vývoje pracovišť AV ČR, její ředitelka **se neúčastní** pravidelných klíčových jednání vedení/orgánů instituce AV ČR, kde by mohla být přítomna jak debatám o aktuálních potřebách AV ČR a jednotlivých pracovišť, tak flexibilně reagovat na požadavky pro zajištění zpřístupňování výsledků VaV a v mnoha případech i podněcovat možnosti řešení (jak na rovině zpřístupňování tak popularizace). **Koordinace práce** KNAV s prací pracovišť AV ČR by tak byla potřebně provázanější.

Odbor informačných technológií a digitalizácie (OITD)

Hodnoticí stupeň: 1 – vynikajúci

Komentár:

Odbor informačných technológií a digitalizácie (OITD) je najviditeľnejší spomedzi všetkých štyroch organizačných zložiek KNAV, ktoré sú predmetom hodnotenia. Môže za to jednak samotná agenda, ktorú možno laicky zahrnúť do termínu IT alebo digitálna agenda. Na druhej strane je to aj množstvo agendy, ktorá sa rieši prostredníctvom projektov. Tu vidieť jednak zapojenie do projektov v rámci AV ČR, ale aj v rámci celej ČR ako aj medzinárodných.

Pokiaľ ide o štruktúru a postavenie OITD, tu je potrebné poukázať na zmenu štruktúry organizácie KNAV, resp. postavenia OITD. V predchádzajúcom hodnotiacom období (2010–2014) odbor neexistoval. Existovala len jeho agenda a tá v danom období bola zahrnutá do Odboru riaditeľa KNAV. Toto členenie v tom čase bolo pochopiteľné, keďže vtedajší riaditeľ bol zároveň aj hlavou agendy, ktorú dnes zastrešuje OITD a riaditeľom KNAV zároveň. To, že sa odbor v roku 2017 osamostatnil a v tomto období existuje nezávisle od riaditeľa KNAV možno považovať za pozitívne a logicky a vecne správne.

Vnútorňú štruktúru samotného odboru OITD možno hodnotiť ako vhodne zvolenú a správne nastavenú. Členenie na štyri oddelenia je vhodné a presne reflektuje celé portfólio úloh a činností spadajúcich pod KNAV v oblasti rozvoja IT infraštruktúry a digitalizácie.

Osobitne je potrebné hodnotiť personálnu politiku v KNAV. Z pohľadu OITD je personálne zázemie na jednej strane silnými stránkami. Tu ide najmä o tom, že personál je kvalifikovaný a má bohaté dlhoročné skúsenosti, snahu a chuť si neustále dopĺňať vedomosti a hľadať nové trendy a spolupracovať. Netreba však opomínať ani slabšie stránky či hrozby, ktorú tu možno identifikovať. Sem možno radiť to, že šikovní IT pracovníci sú vzácna zložka organizácie, pri ktorej ale hrozí, že kedykoľvek môžu odísť do súkromnej sféry za lepšími platovými podmienkami. Ďalej je zrejmé, že mnoho dôležitých aktivít, projektov apod. je založených na vlastnej iniciatíve konkrétnych zamestnancov, ktorí pracovné úlohy riešia s nadšením a zanietením. Nie je však jasné, ako by tieto aktivity pokračovali v prípade výpadku kľúčových zamestnancov. Tu sa kladie otázka či je tento systém dlhodobu udržateľný a nastavený správne alebo treba hľadať aj nové modely vo vzťahu k personálnemu zázemiu a plneniu úloh, ktoré sa v rámci OITD riešia. Ide najmä o tie, ktoré sú riešené nad rámec činností a úloh v rámci AV ČR.

V ďalšom rade ide o to, aby OITD, resp. KNAV v rámci AV ČR spolupracovala na tvorbe politík ukladajúcich povinnosť využívať služby a riešenia OITD, napríklad v ukladaní plných textov zamestnaneckých diel vedcov z AV ČR, resp. výskumných dát apod. Sem patrí aj tvorba celkových inštitucionálnych politík AV ČR pre oblasť otvorenej vedy.

V neposlednom rade ide aj o otázky hlbšieho skúmania opodstatnenosti, spokojnosti, ale aj efektivity či o otázky ďalšieho potenciálu služieb OITD pre potreby vlastnej vedeckej komunity AV ČR. Veľké množstvo projektov OITD je určite vecou prestíže celej KNAV, ale ako je to vo vzťahu k AV ČR? Podľa názoru hodnotiteľa je to otázka, ktorá si vyžaduje hlbšie zamyslenie a výskum.

Nemalou výzvou pre KNAV môže byť aj trvalá udržateľnosť projektov, do ktorých je zapojená. Či už máme na mysli personálne kapacity alebo aj finančnú udržateľnosť IT.

Stratégiou OITD, ktorú možno v sledovanom období rozpoznávať je cesta implementácie open source riešení a ich kustomizácie do vlastného ekosystému. Správa a udržateľnosť systémov je potom v rukách špecifického IT personálu. Stratégia je to rozumná a správna. Otázkou do budúcnosti je dlhodobá schopnosť KNAV udržať si špecialistov, najmä z oblasti IT a manažmentu a schopnosť vychovávať si vlastných.

Celkové hodnotenie OITD je vynikajúce s tým, že hodnotiteľ poukázal aj na možné výzvy a doplnil isté odporúčania.

Odbor pro výzkum a vývoj (OVV)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

OVV vykazuje oproti hodnocení minulé periody posílení své infrastrukturní role i badatelského výkonu. Mluví pro to některé završené projekty – zejména bibliografické povahy, které trvaly po desetiletí a budou dále obohacovány. Zásadní vliv na to má vedení odboru, které je koncepční, ctí tradici pracoviště a současně do ní vpouští nutné netradiční činnosti (OEIZ, BaS), kterým se věnuje se vši vážností, protože jsou nezbytné pro servis uživatelům KNAV.

Výzkumných výsledků odboru je přitom dosahováno v náročnějších podmínkách, než tomu bylo před deseti patnácti lety, kdy v KNAV neměla knihovně vnitřní konkurenci – rozuměj – nemusela se personálně dělit o kapacity. Skutečnost, že taková adaptace pracoviště je možná bez konfliktů, je též výsledkem vzájemné loajality vedoucích i podřízených pracovníků. Jev, který nejen v tomto odboru, ale v celé KNAV je viditelný, je nízká fluktuace a vysoká míra identifikace lidí s institucí.

OVV má potenciál udržet si stabilitu ve výkonu – měřeno zapojením do výzkumných projektů, domácích i zahraničních. Je však nutné oživit více základní výzkum vedle aplikovaného. Vedoucí odboru je k tomu citlivá a sama to zmiňuje ve výhledu do dalšího období. Pozornost je přitom třeba směřovat k projektům GA ČR. Odpovědnost za určitou rehabilitaci základního výzkumu je v případě OVV i odpovědností za knihovně a integrující místo pro ni i z hlediska jiných enkláv v jiných organizacích, kde se studium starší knižní kultury v tom či onom přístupu pěstuje a uchovává.

OVV je možná na hranici svých pracovních a organizačních kapacit. Proto je otázka poměru mezi aplikovaným a základním výzkumem strategická pro blízkou i vzdálenější budoucnost. Přitom stávající vysokou kvalitu práce OVV nelze zpochybňovat.

Odbor služeb (OS)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Odbor služeb je garantem toho, že celá škála knihovních nástrojů je poskytována všem zájemcům, a to v co nejvyšší možné kvalitě. Navzdory obecným trendům, které jsou nakloněny spíše užívání elektronických zdrojů a „virtuálním“ aktivitám, se KNAV může pyšnit rostoucím počtem uživatelů i poptávce po svých službách. Šíře poskytovaných služeb je impresivní, zvláště vezmeme-li do úvahy, že Odbor služeb počtem zaměstnanců tvoří zhruba 15 % celé knihovny.

Odbor také velmi flexibilně reaguje na obecné trendy – to se projevilo například vybudováním individuálních studoven, které jsou velmi žádané a využívány; vytvořením výpůjčních kiosků; umožněním vracení knih do boxů; využíváním RFID technologie atp.. V tomto ohledu je zapotřebí ocenit i to, že odbor přijal řadu opatření zmíněných v minulém hodnocení.

Odbor disponuje dostatečně motivovaným týmem profesionálů, kteří jsou schopni formulovat a naplňovat další vize do budoucnosti. Na druhou stranu se Odbor služeb (stejně jako zbytek KNAV) musí potýkat s nesnázemi spojenými s konkurenceschopností (zejména směrem k privátnímu sektoru). Z toho důvodu bude klíčové dostatečným způsobem motivovat stávající pracovníky a zvyšovat atraktivitu této profese i pro budoucí zaměstnance.

Odbor doplňování a zpracování fondu (ODZF)

Hodnoticí stupeň: 1 - vynikající

Komentář:

Z předložených dokumentů, výsledků dotazníkového šetření i z průběhu prezentací a diskusí v rámci evaluační návštěvy je zřejmé, že oblasti, které jsou v kompetenci ODZF, prošly v období 2015-2019 znatelným vývojem. Zejména oblasti rozvoje klíčových systémů ALEPH a ASEP a akvizice elektronických dokumentů se výrazně posunuly. V agendách týkajících se zpracování knih a časopisů, resp. revize fondů je rozvoj z podstaty těchto agend menší.

ODZF je odborem s dobře nastavenou organizační strukturou i rozložením odborných agend. Oblast rozvoje ASEP a metodické podpory ALEPH je personálně nedostatečně zajištěna. Vzhledem k dynamice celosvětového rozvoje oblasti institucionálních repozitářů a otevřené vědy (včetně problematiky otevřených výzkumných dat) je nutné posílit tým, který se na rozvoji systému ASEP podílí. U knihovního systému ALEPH jde aktuálně zejména o velké množství uživatelů, kteří jsou napojeni na metodickou podporu ze strany KNAV. Rychlost odezvy a časová dotace, kterou mohou pracovníci ODZF konzultacím věnovat jsou vzhledem k jejich malému počtu jen omezené.

Jednotlivé činnosti a služby jsou jednotlivými odděleními zajišťovány a poskytovány na velmi vysoké úrovni. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že nedostatky, na které si uživatelé stěžují, vyplývají z funkčních omezení daných aktuálním stavem systémů ASEP a ALEPH, případně z omezené personální kapacity určené na metodickou podporu uživatelů. Komunikace s uživateli je ale v rámci daných možností poskytována profesionálně a je vnímána jako vstřícná a na vysoké odborné úrovni. Jednotlivé oblasti jsou po stránce metodických materiálů, návodů a pomůcek velmi dobře zajištěny.

ODZF zásadním způsobem přispívá k silné pozici KNAV jakožto partnera pro národní i mezinárodní projekty zaměřené na rozvoj služeb knihoven, kooperativních systémů a aktivit v oblasti rozvoje konceptu otevřené vědy.

Prioritními oblastmi rozvoje pro nadcházející období budou:

- rozvoj systému ASEP, personální posílení vývojového týmu a zajištění dostatečné kapacity úložiště s ohledem na ukládání výzkumných dat;
- sledování vývoje v oblasti knihovních systémů a rozhodnutí ohledně případné změny knihovního systému;
- sledování vývoje v oblasti akvizice elektronických dokumentů, zejm. e-knih a případné úpravy metodiky akvizice ve vazbě na tyto změny;
- udržování, příp. posilování vztahů s uživateli jednotlivých systémů (ALEPH, ASEP, příp. participativní formy akvizice), hledání vhodných komunikačních platforem.

Odbor se pečlivě a s úspěchem věnoval doporučením z minulého hodnotícího období a pracuje v souladu se Strategií rozvoje KNAV v období 2018-2022. Vedení KNAV i ODZF samotného má jasnou představu o silných i slabých stránkách odboru, stejně jako příležitostech a hrozbách, které se mohou v následujících letech objevit

Komise pro hodnocení odborné činnosti Knihovny AV ČR za období 2015–2019:

Předseda komise: Prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.

Členové komise:

Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D.

PhDr. Hana Landová, Ph.D.

Mgr. Martin Sekera, Ph.D.

Mgr. Michal Sliacky